

Lahden kaupunki, Sivistyslautakunta, 22.11.2022

§ 129

Valtuustoaloite: Oppimisen tuen tehostamisen toimenpiteet

3559/00.01.01.03/2022

Asian valmistelija / lisätietojen antaja

opetuksen palvelupäällikkö, Johanna Strömberg, p. 044 4163159

vastaava rehtori, Matti Saarela, p. 044 4163336

vastaava rehtori, Kirsikka Saresma, p. 044 4826409

Päätös

Lautakunta päätti antaa vastauksenaan perusteluosassa esitetyn.

Esittelijä

Sivistysjohtaja Granqvist Tiina

Päätösehdotus

Sivistyslautakunta päättää antaa vastauksenaan perusteluosassa, että oppimisen tuen tehostamisen toimenpiteitä toteutetaan lausunnossa esille tuotujen toimien mukaisesti.

Käsittely

Asian esittelijäksi vaihdettiin Virve Jämsén.

Perusteluosa

Valtuutettu Elisa Lientolan ja 16 muun valtuutetun valtuustoaloite oppimisen tuen tehostamisen toimenpiteistä 13.6.2022:

”Perheiden ja opettajien kokemuksen sekä valtakunnallisten selvitysten mukaan oppimisen tuki ei toimi eikä tukea saa tarpeen mukaan.

Jokaisella lapsella on oikeus saada opetusta saavuttaakseen opetussuunnitelman tavoitteet ja perusopetuksen jälkeisen opiskelun valmiudet. Perusopetuslain muutos toi tullessaan oppimisen tuen uudistuksen, jonka lähtökohtana on, että oppimisen tuki tarjotaan lapsen tarpeen mukaan joustavasti ja ennalta ehkäisevästi oppilaan lähiyhteisössä.

Kolmiportaisen oppimisen tuen koko toimeenpanon ja toteuttamisen ajan tuen toteuttamista on kuitenkin lapsen yksilöllisen tarpeen sijaan ohjannut olemassa olevat resurssit ja niiden niukkuus ja toimintakulttuuri. Samaan aikaan tukeen liittyvät pedagogiset asiakirjat kuormittavat opettajia kohtuuttomasti ilman että niillä koetaan olevan merkitystä tuen toteuttamisessa. Valtakunnallisesti on kuitenkin tunnistettavissa toimenpiteitä, joilla olemassa oleviakin resursseja saadaan paremmin lapsen tarpeen mukaiseen käyttöön ja ohjattua resursseja lapsen tarpeen mukaiseen, vaikuttavaan tukeen.

Oppimisen tuen tehostamiseksi ehdotamme, että Lahdessa varmistetaan kouluilla hyvien toimintamallien käyttö. Oppimisen tuen toiminnan kannalta tulee varmistaa, että:

- Kaupunki linjaa, ettei erityisopettajia käytetä luokanopettajien tai erityisluokanopettajien sijaistamiseen, vaan he keskittyvät tukea tarvitsevien oppilaiden oppimisen edistämiseen etupainotteisesti. Resurssiopettajia tulee olla riittävästi.
- Jokaisessa koulussa hyödynnetään lukujärjestysten palkitusta ja yhteisopettajuutta mahdollistamaan erityisopettajan osaamisen ja erityisopetuksen hyödyntäminen tehokkaimmin ja useampina tunteina viikossa.
- Opettajille järjestetään koulutusta oppimisentuesta, tuen eri muodoista ja apuvälineistä sekä tuen ihmisoikeusperustasta.

- Lainsäädäntö painottaa pedagogista arviota, mutta mahdollistaa lausuntojen käytön tukena ja ne on hyvä huomioida. Mutta oppimisen tuen päätöksen edellytyksenä ei voi pitää lääkärin tai psykologin lausuntoa, jos aikoja ei ole. Pitkä odotus lääkärille ei saa estää tuen oikea-aikaista toteutumista.
- Lomakkeita ja tietojärjestelmää kehitetään käyttäjälähtöiseksi ja tukemaan opettajaa prosessissa ja mahdollistamaan tiedon keruu tarpeesta, toteutumisesta ja vaikuttavuudesta tiedolla johtamisen tueksi, jotta resursseja voidaan suunnata vuositasolla lapsen tarpeenmukaisiin tukimuotoihin.
- Luodaan selkeä ohjeistus oppimisen tukeen liittyvistä oikeusturvakeinoista perheille sekä tiedotetaan paremmin perheitä lapsen oikeuksista sekä oppimisen tuesta.”

Lausunto valtuustoaloitteeseen:

Perusopetuslain 30§:n mukaan opetukseen osallistuvalla on oikeus saada riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Tuen tarpeen varhaiseksi havaitsemiseksi oppilaiden oppimisen edistymistä ja koulunkäynnin tilannetta tulee arvioida jatkuvasti. Ensimmäiseksi tarkastellaan koulussa käytössä olevia toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta oppilaalle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa oppilaalle aikaisempaa paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja. Arvioinnissa ja tuen suunnittelussa hyödynnetään mahdollisten muiden arviointien tuloksia ja otetaan huomioon oppilaalle aiemmin annettu tuki.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan, tuki annetaan oppilaalle ensisijaisesti omassa opetusryhmässä ja koulussa erilaisin joustavin järjestelyin, ellei oppilaan etu tuen antamiseksi välttämättä edellytä oppilaan siirtämistä toiseen opetusryhmään tai kouluun. Erityisesti huolehditaan tuen jatkumisesta lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen, perusopetuksen sisällä sekä oppilaan siirtyessä perusopetuksesta toiselle asteelle.

Oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tuen arviointia, suunnittelua ja toteutusta tehdään kolmiportaisen tuen mukaisesti (yleinen, tehostettu, erityinen tuki). Tuki kasvaa asteittain, mikäli oppilas sitä tarvitsee ja vastaavasti vähenee, mikäli oppilaan katsotaan selviävän koulunkäynnistä vähemmällä tuella. Tuen arviointia, suunnittelua ja toteutusta tehdään moniammatillisessa yhteistyössä oppilaan ja huoltajan tai oppilaan laillisen edustajan kanssa.

Valtuustoaloitteessa tuodaan esille ehdotuksia, joilla varmistettaisiin Lahden peruskouluilla hyvien toimintamallien käyttö.

Ehdotus: Kaupunki linjaa, ettei erityisopettajia käytetä luokanopettajien tai erityisluokanopettajien sijaistamiseen, vaan he keskittyvät tukea tarvitsevien oppilaiden oppimisen edistämiseen etupainotteisesti. Resurssiopettajia tulee olla riittävästi.

Lahden perusopetuksessa lähtökohtana kaikessa sijaistarpeen arvioinnissa ja järjestämisessä on oppilaiden turvallisuuden ja oppimisen varmistaminen. Perusopetuksessa on yhteisesti linjattu, että erityisopettajat eivät sijaista poissaolevia opettajia. Mikäli koululla on ollut tilanne, jossa kelvollista sijaista ei ole saatu, on toisinaan jouduttu tilapäisesti ratkaisemaan tilanne koulun sisäisin järjestelyin.

Lahden kaupunki on hakenut ja saanut Opetus- ja kulttuuriministeriöltä valtionavustusta koulutuksellisen tasa-arvon toimiin. Tällä valtionavustuksella on voitu palkata lukuvuonna 2021-2022 esiopetukseen ja 1. luokalle koulujen toimintakulttuurin ja oppimisen tuen vahvistamiseen kuusi kokoaikaista erityisopettajaa. Onnistunutta toimintaa jatketaan lukuvuonna 2022-2023 siten, että esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheen tuen järjestämisessä toimii 10 erityisopettajaa. Koulujen omavastuu kyseisen henkilöstön palkkakustannuksista on 20%. Lisäksi Lahden kaupunki on hakenut ja saanut Opetus- ja kulttuuriministeriöltä valtionavustusta Korona-ajasta koituneen oppimisvajeen paikkaamiseen. Saadulla valtionavustuksella on palkattu vuosien 2020-2022 aikana kuusi resurssiopettajaa antamaan tukea kohdennetusti niille oppilaille, jotka sitä ovat tarvinneet. Korona-ajasta koituneen oppimisvajeen paikkaamista jatketaan edelleen vuosien 2023-2024 aikana Opetus- ja kulttuuriministeriöltä saadulla uudella valtionavustuksella. Avustusta käytetään varhaiskasvatukseen sekä esi- ja perusopetukseen mm. tukiopetuksen, osa-aikaisen erityisopetuksen ja oppilaanohjauksen järjestämiseen sekä resurssiopettajien palkkaamiseen.

Ehdotus: Jokaisessa koulussa hyödynnetään lukujärjestysten palkitusta ja yhteisopettajuutta mahdollistamaan erityisopettajan osaamisen ja erityisopetuksen hyödyntäminen tehokkaimmin ja useampina tunteina viikossa.

Lahden perusopetuksessa on toteutettu yhteisopettajuuden ja joustavien ryhmittelyjen periaatetta opetussuunnitelman 2016 mukaisesti. Tuki järjestetään oppilaita joustavasti ryhmitellen ja ryhmäkokoja muunnellen. Joustavat ryhmittelyt mahdollistavat yksilöllisten tarpeiden huomioimisen ja oppilaan edistymisen monipuolisen arvioinnin. Opettajat toteuttavat tuen järjestämisessä samanaikais- ja tiimiopettajuuden toimintatapoja.

Tämä tukee pedagogisen asiantuntemuksen jakamista tuen järjestämiseksi oppilaiden tarpeet huomioiden. Oppilastuntemuksessa hyödynnetään myös huoltajien ja oppilashuoltohenkilöstön kanssa toteutettavaa yhteistyötä.

Lahden perusopetuksen oppimisen ja koulunkäynnin tuen käytännön järjestämiseen liittyvät keskeiset linjaukset on kirjattu Lahden perusopetuksen opetussuunnitelmaan kappaleeseen Oppimisen ja koulunkäynnin tuki

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/opetussuunnitelma/54589/perusopetus%2Ftiedot/tekstikappale/25060033>

Tuen tarpeen kartoittamista ja järjestämistä ohjaavat käytänteet on kuvattu opetushenkilöstölle, jotka ovat tämän lausunnon oheisaineistona (Ohjaus- ja tukitoimia osana kolmiportaista tukea, oppimisen seuranta, oppimisen tuen vuosikalenteri, samanaikais- ja tiimiopetuksen työtapoja).

Ehdotus: Opettajille järjestetään koulutusta oppimisen tuesta, tuen eri muodoista ja apuvälineistä sekä tuen ihmisoikeusperustasta.

Lahden kaupunki tukee henkilöstön osaamista monin tavoin. Lahden perusopetuksessa jokaisella kolmella alueella toimii kaksi alueellista erityisopettajaa (AERO). Heidän tehtävänä on ohjata opettajia kolmiportaisen tuen pedagogisten asiakirjojen laadintaan ja erilaisten tuen muotojen monipuoliseen käyttämiseen kouluilla. Alueellisten erityisopettajien tehtävänä on myös antaa konsultaatiota opettajille ja koordinoita tukea tarvitsevan oppilaan tukitoimia. Konsultointi on vertaisoppimista kokeneemmalta kollegalta. Lisäksi Lahdessa on vaativan erityisen tuen AERO, joka koordinoi mm. oppilaiden ohjaamista oppilaalle sopivimpaan ryhmään. Vuonna 2021 työnsä aloitti myös nivelvaiheen AERO, jonka tehtävänä on tukea oppilaiden onnistunutta siirtymistä

alakoulusta yläkouluihin. Alueellisten erityisopettajien toimintamalli on kuvattu tämän lausunnon oheisaineistoon.

Lahden perusopetuksen eri henkilöstöryhmille (luokanopettajat, aineenopettajat, koulunkäynnin ohjaajat, erityisopettajat, erityisluokanopettajat, oppilaanohjaajat) on järjestetty vuosittain koulutusta erilaisten oppijoiden kohtaamiseen ja tukemiseen. Koulutusten tavoitteena on ollut lisätä opetushenkilöstön osaamista tunnistaa ja kohdata erilaisten oppijoiden oppimishaasteita, tukea heidän oppimistaan erilaisilla tavoilla, huomioida oppimispulmia opetuksen suunnittelussa ja vahvistaa vuorovaikutustaitoja. Vuosien 2021 ja 2022 täydennyskoulutukset liittyen oppimisen tuen sekä tunne- ja vuorovaikutustaitojen osaamisen kehittämiseen on koottu tämän lausunnon oheisaineistoon.

Lahden perusopetus laatii lakisääteisesti kolmen vuoden välein tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman. Jokaisella koululla huolehditaan lukuvuosittain opetushenkilöstön perehdyttämisestä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteisiin ja ihmisoikeusperustaan.

Lahden perusopetuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

<https://www.lahti.fi/tiedostot/lahden-perusopetuksen-tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuussuunnitelma-1-8-2022-alkaen>

Ehdotus: Lainsäädäntö painottaa pedagogista arviota, mutta mahdollistaa lausuntojen käytön tukena ja ne on hyvä huomioida. Mutta oppimisen tuen päätöksen edellytyksenä ei voi pitää lääkärin tai psykologin lausuntoa, jos aikoja ei ole. Pitkä odotus lääkärille ei saa estää tuen oikea-aikaista toteutumista.

Lahden perusopetuksessa toimitaan tuen arvioimisessa perusopetuksen lainsäädännön 16 a § ja 17§ mukaisesti. Oppilaan tarvitsema pedagoginen tuki arvioidaan pedagogisessa arviossa tai pedagogisessa selvityksessä riippuen siitä, millä tuen tasolla oppilas on (yleinen, tehostettu, erityinen tuki). Lahden perusopetuksen opetussuunnitelman (2016) mukaan oppilaan opetuksesta vastaavat opettajat laativat yhdessä kirjallisen selvityksen oppilaan oppimisen etenemisestä. Oppilas ja huoltaja osallistuvat laadintaan tuomalla oman näkökulmansa. Laadinnasta vastaa luokanopettaja/-valvoja. Pedagogisen selvityksen käsittely tapahtuu moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa konsultoiden. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan pedagogiseen selvitykseen. Oppilaalle suunniteltu tuki kirjataan oppilaan oppimissuunnitelmaan tai HOJKSiin. Tuen vaiheen muutos ei edellytä lääkärin tai asiantuntijan lausuntoa. Oppilaan ja huoltajan kanssa tehdään yhteistyötä kaikilla tuen tasoilla.

Lahden perusopetuksessa toimitaan kolmiportaisen tuen prosessin mukaisesti, joka on kuvattu tämän lausunnon oheisaineistoon.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta oppilaan tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus ja oppilaan saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Erityistä tukea saava oppilas opiskelee joko oppiaineittain tai toiminta-alueittain. Mikäli oppilas opiskelee oppiaineittain, hän opiskelee eri oppiaineissa joko yleisen tai yksilöllistetyn oppimäärän mukaisesti. (perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014).

Eri oppiaineissa ilmeneviä vaikeuksia voidaan ennaltaehkäistä ja oppimista tukea erilaisilla eriyttämisen keinoilla ja perusopetuslaissa säädetyillä tukimuodoilla. Jos oppilaalle määritellään opiskelun erityiset painoalueet jossakin oppiaineessa, hän voi keskittyä opiskelussa tämän oppiaineen keskeisiin sisältöihin. Tällöin oppilas opiskelee oppiainetta vielä yleisten tavoitteiden mukaisesti ja hänen suorituksensa arvioidaan suhteessa yleiseen oppimäärään. Mikäli edes oppiaineen keskeisiin sisältöihin liittyvien tavoitteiden saavuttaminen hyväksytysti ei tuesta huolimatta ole oppilaalle mahdollista, oppiaineen oppimäärä voidaan yksilöllistää. Esimerkiksi kieli- ja kulttuuritausta, poissaolot, motivaation puute, puutteellinen opiskelutekniikka tai käyttäytymisen haasteet eivät sellaisenaan voi olla syynä oppimäärän yksilöllistämiseen, vaan oppilasta tulee tukea näissä asioissa. (perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014).

Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen merkitsee oppilaan oppimiselle asetettavan tavoitetason määrittämistä hänen edellytystensä mukaiseksi. Tavoitteiden tulee kuitenkin olla oppilaalle riittävän haasteellisia. Oppimäärän yksilöllistämisestä määrätään erityisen tuen päätöksessä. Pedagoginen selvitys sisältää erilliset perustelut yksilöllistämiseksi kussakin oppiaineessa. Jokaisen oppiaineen kohdalla arvioidaan erikseen, voiko oppilas opiskella oppiainetta yleisen oppimäärän mukaan vai tuleeko oppiaineen oppimäärä yksilöllistää. Jos yksilöllistettyjen oppiaineiden määrää on tarpeen myöhemmin lisätä tai vähentää, tehdään uusi pedagoginen selvitys ja sen pohjalta uusi erityisen tuen päätös. (perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014).

Ehdotus: Lomakkeita ja tietojärjestelmää kehitetään käyttäjälähtöiseksi ja tukemaan opettajaa prosessissa ja mahdollistamaan tiedon keruu tarpeesta, toteutumisesta ja vaikuttavuudesta tiedolla johtamisen tueksi, jotta

resursseja voidaan suunnata vuositasolla lapsen tarpeenmukaisiin tukimuotoihin.

Lahden perusopetuksessa alueelliset erityisopettajat (AERO) ohjaavat ja kouluttavat opettajia oppimisen tuen lomakkeiden ja asiakirjojen käyttöön. Tällä hetkellä Lahden perusopetuksessa on käytössä tietojärjestelmänä Priimus -ohjelma, jossa lomakkeita käytetään sähköisesti Wilman kautta. Lukuvuodesta 2022-2023 alkaen tuen pedagogisia lomakkeita on päivitetty oppilaan osallisuus huomioiden. Oppilaan ja huoltajan näkökulmien kirjaamisen tärkeys on aikaisempaa paremmin huomioitu tiedonkeruun tarpeen ja oppilaan kuulluksi tulemisen osalta. Lomakkeita ja tietojärjestelmää kehitetään siten jatkuvasti käyttäjälähtöisemmäksi ja lapsen etu huomioiden.

Lahden perusopetuksen tuen pedagogiset asiakirjat on laadittu Opetushallituksen laatimien perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 mukaisesti. Perusteet määräävät, mitä tuen pedagogisissa asiakirjoissa tulee määrittää. Tämä vaatimus on minimi. (Oheisaineistossa tuen pedagogisten asiakirjojen mallilomakkeet: pedagoginen arvio, oppimissuunnitelma, pedagoginen selvitys, HOJKS).

Lahden perusopetuksessa kerätään vuosittain tietoa oppimisen tuesta. Tietoa on koottu tämän lausunnon oheisaineistoon. Oppilasmääriä ja tuen tarvetta hyödynnetään tiedolla johtamisessa suunniteltaessa henkilöstöressurssien käyttöä ja kohdentamista Lahden peruskouluihin ja alueille.

Ehdotus: Luodaan selkeä ohjeistus oppimisen tukeen liittyvistä oikeusturvakeinoista perheille sekä tiedotetaan paremmin perheitä lapsen oikeuksista sekä oppimisen tuesta.

Lahden peruskoulut kertovat ja antavat tietoa vuosittain oppimisen tuen käytänteistä vanhempainilloissa ja koulujensa verkkosivustoilla. Lahden kaupungin sivustolta löytyy myös tietoa oppimisen tuesta. Koulun henkilökunta kertoo myös, kehen viranomaiseen huoltaja voi, niin halutessaan, olla yhteydessä saadakseen lisää tietoa.

<https://www.lahti.fi/kasvatus-ja-koulutus/perusopetus/tukea-koulun-kayntiin/>

Valtakunnallinen Lapsen oikeuksien päivä on osa koulujen lukuvuoden toiminnassa olevaa teemapäivää. Koulut tiedottavat koteja lukuvuoden aikana tapahtuvista teemapäivistään.

Mikäli oppilaalle laaditaan erityisen tuen päätös, kuullaan oppilasta ja huoltajaa ennen päätöksen laadintaa. Kuulemisessa koulun henkilökunta kertoo oppilaalle ja huoltajalle päätöksen tekoon sekä oppilaan ja huoltajan oikeuksiin liittyvistä asioista. Kuulemista ohjaa lomake Huoltajan ja oppilaan kuuleminen erityisen tuen päätöksestä tai oppivelvollisuuden pituudesta, joka on tämän lausunnon oheisaineistossa. Erityisen tuen päätöksen liitteenä lähetetään huoltajalle aina oikaisuvaatimusohje.

Peruskoulujen toimintaa lapsen oikeuksien huomioimiseen ohjaa Lahden perusopetuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Koulut käyvät vuosittain suunnitelman läpi henkilöstön kanssa.

<https://www.lahti.fi/tiedostot/lahden-perusopetuksen-tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuussuunnitelma-1-8-2022-alkaen/>

Kiusaamisen ja syrjinnän ehkäisyä sekä kurinpitotoimia ohjaavat kaikilla Lahden peruskouluilla

Perusopetuksen yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma

<https://www.lahti.fi/tiedostot/perusopetuksen-yksikkokohtainen-oppilashuoltosuunnitelma/>

Suunnitelma kasvatustieteiden, jälki-istuntoa sekä kurinpitoa koskevista toimista

<https://www.lahti.fi/tiedostot/lahden-perusopetuksen-kastavuskeskustelua-ja-jalki-istuntoa-seka-kurinpitotoimia-koskeva-suunnitelma/>

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto

Toimenpiteet

Tiedoksi valmistelijoille